

Het Paulus Anti-Pest Protocol

d.d. 10.03.2021

De Paulusschool gelooft in de kracht van elk kind!

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1	Inleiding en doel van het Paulus Anti-Pestprotocol
Hoofdstuk 2	Het voorkomen van pestgedrag
Hoofdstuk 3	Signaleren van pestgedrag
Hoofdstuk 4	Plan van aanpak bij pestgedrag

Bijlagen	1. Achtergrondinformatie over pesten 2. Kanjerformulier 3. Protocol schorsing en verwijdering Unicoz
----------	--

Het Paulus Anti-Pest Protocol

I INLEIDING

De Paulusschool is een Katholieke Ontmoetingsschool. Alle kinderen zijn welkom bij ons op school, ongeacht zijn of haar geloof. Vanuit onze identiteit maken wij een koppeling tussen hedendaagse normen en waarden en de verhalen uit het christelijk geloof.

Op De Paulusschool vinden wij de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen net zo belangrijk als de cognitieve ontwikkeling (het leren). Als een kind zich prettig en veilig voelt op school, zal het het beste tot leren komen. Kinderen hebben behoefte aan een schoolomgeving waarin ze zichzelf kunnen zijn en kunnen leren, zonder dat ze gepest of uitgelachen te worden. De Paulusschool gaat hierbij uit van de kracht van elk kind!

Alle leerkrachten, ouder/verzorgers en andere betrokkenen bij de school willen bijdragen aan een positief klimaat. Leerkrachten zijn alert op het herkennen van pestgedrag en signalen van leerlingen die gepest worden. Zij houden toezicht, praten met kinderen over hun gedrag en spreken hen erop aan.

1.1 Doel van Het Paulus Anti-Pest Protocol

Alle kinderen moeten zich in hun basisschoolperiode veilig voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Door regels en afspraken zichtbaar te maken, kunnen kinderen en volwassenen als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen, stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

Leerkrachten en ouders onderschrijven gezamenlijk dit Paulus Anti-Pestprotocol.

We hebben respect voor onszelf en de ander. Pesten is NIET toelaatbaar en wordt bij ons op De Paulusschool NIET geaccepteerd!

II HET VOORKOMEN VAN PESTGEDRAG

Ter voorkoming van pestgedrag staat een veilig pedagogisch klimaat voor de leerlingen voorop. Dit wordt onder meer bepaald door de wijze waarop de volwassenen in de school met hen en met elkaar omgaan. Wij streven er dan ook naar dat alle kinderen zich aanvaard voelen en op een respectvolle manier benaderd worden door m.n. hun leerkrachten, eventuele stagiaires en de directie. Wij gebruiken de volgende specifieke werkwijzen om een veilig klimaat te bevorderen:

1. De Kanjertraining

In onze school wordt in alle groepen gewerkt met de Kanjertraining

Doel van de Kanjertraining is:

- De sfeer goed houden (preventief);
- De sfeer verbeteren (curatief);
- Bevorderen van vertrouwen en veiligheid in de klas;
- Versterken van sociale vaardigheden;
- Beheersen van verschillende oplossingsstrategieën.
- Bewustwording van eigenheid: ik doe mij niet anders voor dan ik ben.

De Kanjertraining gaat uit van de volgende Kanjerregels en -afspraken:

WE HELPEN
ELKAAR

Meer weten?

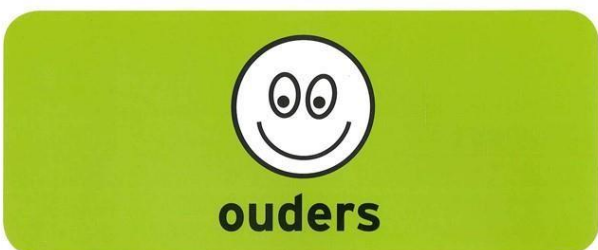
Kijk dan op onze website www.kanjertraining.nl

e-mail: info@kanjertraining.nl • telefoon: (036) 548 94 05

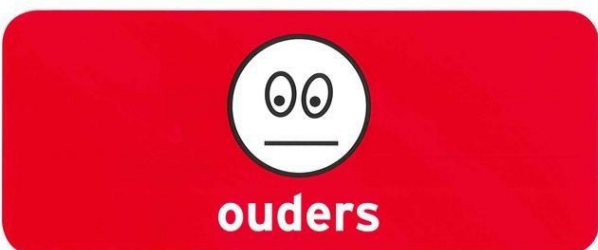
Kanjer trainingen

Dit doen we wel

Dit doen we niet

Meer weten?

Kijk dan op onze website www.kanjertraining.nl

e-mail: info@kanjertraining.nl • telefoon: (036) 548 94 05

Kanjer trainingen

De Paulusschool zet d.m.v. de Kanjerlessen in op het versterken van onderling vertrouwen en het besef dat het goed is om elkaar te helpen. Daarbij gaan we uit van de kanjerafspraken: we vertrouwen elkaar, we helpen elkaar, we werken samen, we hebben plezier met elkaar en doen allemaal mee!

Duidelijk wordt gesteld dat de leerlingen ten opzichte van elkaar niet de baas zijn.

De leerkracht daarentegen is op school 'de baas/het gezag' en de ouders zijn dat thuis.

2. De Gouden Regels van De Paulusschool

Naast de uitgangspunten van De Kanjertraining hebben we 10 Gouden Regels die voor ons allemaal gelden. We verwachten dat leerkrachten, leerlingen, ouders en alle andere betrokkenen van onze school zich houden aan deze tien Gouden Regels, die hangen bij de ingang van de school. Op deze manier houden we de sfeer fijn voor iedereen. Aan het begin van ieder schooljaar staat er elke week één regel centraal in de klas. De leerkracht praat dan met de leerlingen over deze regel en wordt het gedrag 'geoefend' dat bij deze regel hoort d.m.v. bijvoorbeeld rollenspel.

3. Trefwoord

Trefwoord is een methode voor godsdienstige en levensbeschouwelijke vorming. Als Katholieke Ontmoetingsschool vinden wij het belangrijk om te werken aan de normen en waarden die belangrijk zijn in de dagelijkse omgang met elkaar. Dit doen we aan de hand van de dagopeningen met de digikalender en de daaraan gekoppelde bijbelverhalen.

4. Taakspel

Bij ons op school wordt in een aantal groepen Taakspel gespeeld. Het doel van Taakspel is het taakgerichte gedrag van leerlingen positief beïnvloeden. Taakspel werkt met positieve regels en de nadruk wordt gelegd op wat de leerlingen goed doen. De leerlingen leren meer rekening te houden met elkaar en leren op een prettige manier met elkaar om te gaan. Ook leidt de positieve benadering, de betrokkenheid van leerlingen op elkaar en het vieren van de successen met beloningen tot een verbetering van de sfeer in de groep.

5. Sociaal gedrag van leerlingen wordt zoveel mogelijk positief beloond.

Door regelmatig op een positieve manier aandacht te schenken aan sociaal gedrag van leerlingen (bijvoorbeeld door het geven van een compliment) wordt aan twee verschillende dingen gewerkt:

- a. het gedrag van betreffende leerling wordt beloond en daardoor versterkt;
- b. het sociale gedrag wordt als positief voorbeeld gesteld voor andere leerlingen.

6. Groepsafspraken

Aan het begin van het nieuwe schooljaar maakt de leerkracht samen met de groep specifieke groepsafspraken voor in de klas. De afspraken worden geformuleerd in de sfeer van de Kanjertraining en zijn passend bij de Gouden Regels. Deze worden 'ondertekend' door alle leerlingen en duidelijk zichtbaar in de klas opgehangen. We vinden het belangrijk om samen met de kinderen groepsafspraken te formuleren, zodat het ook écht de afspraken van de kinderen zelf zijn.

Daarnaast hangen in elke klas de petten en poster die bij de Kanjertraining horen.

(voorbeeld van groepsafspraken)

7. Het Paulus Anti-Pest Protocol

De leerkrachten van onze school handelen volgens de afspraken en stappen in het Paulus Anti-Pest Protocol.

8. Actief toezicht op het schoolplein

Pesten komt veel voor op plekken buiten het klaslokaal, in de vrije situaties. Daarom houden de leerkrachten én begeleiders gedurende alle pauzes zichtbaar voor alle kinderen actief toezicht op het schoolplein.

Door de aanwezigheid van volwassenen voelen kinderen zich veilig. Op die manier is er altijd een volwassene in de buurt waarop kinderen kunnen terugvallen in een voor hen moeilijke situatie.

III SIGNALEREN VAN PESTGEDRAG

Om pestgedrag te signaleren worden bij ons op school de volgende werkwijzen gehanteerd.

1. De leerkrachten observeren in de klas en tijdens de pauze en zijn alert op de volgende signalen die mogelijk wijzen op pesten:

- De leerling is het doelwit van agressie (bijvoorbeeld: de leerling kan blauwe plekken hebben of kapotte spullen).
- De leerling is erg teruggetrokken.
- De leerling is soms onhandelbaar, agressief.
- De leerling is vaak alleen in de pauzes en mag niet meedoen met anderen. Wordt bij het maken van groepjes vaak als laatste gekozen.
- De prestaties van de leerling gaan ineens achteruit.
- De leerling is minder vrolijk/blij dan anders.
- De leerling is vaker afwezig.

2. De leerkrachten wisselen opvallende bevindingen/signalen uit met collega's.

Incidenteel pestgedrag wordt informeel met elkaar besproken. Structureel pestgedrag wordt besproken met de betreffende leerlingen, ouders, directie en IB-er. Collega's brengen elkaar ook op de hoogte van dit soort situaties zodat we met elkaar extra oog hebben voor wat er gebeurt in én buiten de klas.

3. In elke groep wordt een klassengesprek over pesten gevoerd.

Tijdens dit gesprek worden de kinderen herinnerd aan de schoolbreed gedragen gedragsregels t.a.v. pesten en aan de afspraken die gemaakt zijn met de groep.

Verder worden de kinderen aangemoedigd om pestgedrag t.a.v. zichzelf en/of anderen wat ze zelf niet kunnen stoppen, zo snel mogelijk te melden aan de leerkracht. Kinderen moeten zich verantwoordelijk gaan voelen om iets te doen voor elkaar. Ze moeten beseffen dat zij wel degelijk actie moeten ondernemen tegen pesten.

4. De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt gevolgd a.d.h.v. een leerlingvolgsysteem.

In groep 1 en 2 wordt daartoe gebruik gemaakt van de Observatielijsten die horen bij het Spelend leren. Voor groep 3 t/m 8 wordt gebruik gemaakt van het sociaal-emotioneel volgsysteem van de Kanjertraining. We laten in de groepen 5 t/m 8 twee keer per jaar de leerlingvragenlijst en de sociale veiligheidslijst invullen van het Kanjervolg- en adviessysteem (kanvas.kanjertraining.nl). De leerkrachtvragenlijst wordt in groep 3 t/m 8 twee keer per jaar ingevuld. Op deze manier brengt de school stelselmatig in kaart of kinderen zich gepest voelen, bang zijn om gepest te worden en of ze zelf aangeven te pesten. De school is ook alert op hoge scores op ongelukkig en somber zijn, die kunnen duiden op gepest worden. Naast de individuele scores, bekijken wij ook de schoolzorgscore per groep. Deze mag nooit hoger zijn dan 25%. Is dit wel het geval dan is onmiddellijke actie noodzakelijk om de sfeer in de groep op een positieve manier aan te pakken.

5. We zoeken de samenwerking met ouders.

School en ouders halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Dit neemt niet weg dat iedere partij moet waken over haar eigen grenzen. Het is niet de bedoeling dat ouders naar school komen om eigenhandig een probleem voor hun kind te komen oplossen en in discussie te gaan met de pester en zijn ouders. Dat kan de problemen onnodig verergeren. Bij problemen van pesten zullen de directie en de leerkrachten hun verantwoordelijkheid nemen en indien nodig overleg voeren met de betrokken ouder(s). De inbreng van de ouders moet vooral zijn: het melden van pesten, het aanreiken van informatie, het geven van suggesties en het ondersteunen van de aanpak van de school.

IV PLAN VAN AANPAK BIJ PESTGEDRAG

Voorbeeldgedrag

U mag verwachten dat de leerkrachten van de school respectvol omgaan met uw kind en met u als ouder. U mag verwachten dat de leerkrachten onderling respectvol met elkaar omgaan. Zij zijn zich bewust van het gezegde: "een goed voorbeeld doet goed volgen." Doet zich een probleem voor op school, dan mag u van de leerkrachten verwachten dat zij daarmee oplossingsgericht aan de slag gaan. De leerkrachten hebben u nodig om tot een goede oplossing te komen, die goed is voor uw kind, maar ook voor de andere kinderen, hun ouders, de leerkracht, de school en de buurt.

Hoe worden ruzies / pestgedrag aangepakt op De Paulusschool

Voor de kinderen hanteren we de volgende afspraken;

Help! Ik voel mij gepest! Kom je naar gedrag tegen?

Doe dan dit:

Stap 1 : Wil je er mee stoppen? Ik krijg een naar gevoel van jouw gedrag.

Stap 2 : Wil je hier niet mee stoppen? Meen je dat?

Stap 3 : Zoek het uit. Hier heb ik geen zin in. Je haalt je schouders op en gaat wat gezelligs doen. Je blijft rustig, je blijft je eigen baas.

Stap 4 : Ga weg bij het vervelende gedoe. Zoek een maatje. Maak een praatje met iemand anders. Zo kom je meestal van de pesters af.

Stap 5 : Zorg dat je zelf geen benzine geeft. Ga je reageren dan wordt het alleen maar erger.

Stap 6 : Stopt het niet? Loop naar de meester of de juffrouw. Zodra de leerkracht wordt ingeschakeld handelen we volgens onderstaande aanpak.

Aanpak van pestgedrag

Wij hanteren de volgende stappen om pestgedrag op een constructieve manier aan te pakken:

1. De leerkracht gaat met de leerling in gesprek: - Wat is er gebeurd? - Hoe is dit voor jou? - Wat zou je zelf nog kunnen doen?
2. De leerkracht gaat in gesprek met de pester(s) en vraagt hen of het de bedoeling was om te pesten.
3. Naar aanleiding van dit gesprek bekijkt de leerkracht of het pestgedrag is opgelost.
4. Als de leerkracht het nodig vindt wordt het 'kanjerformulier' ingevuld. De ouders worden op de hoogte gesteld en verzocht naar school te komen.
5. Er volgt een gesprek met ouders en de desbetreffende leerling en er worden vervolgsafspraken gemaakt. Het gaat er hierbij om dat ouders en de leerling na het gesprek aan kunnen geven dat zij de ernst van de situatie inzien en er vervolgsafspraken worden gemaakt om herhaling te voorkomen.
6. Als er sprake is van een ernstige situatie of herhaald pesten, volgt verwijdering uit de klas. De leerling heeft de regel 'we vertrouwen elkaar' overschreden. De leerling wordt in een andere groep geplaatst (minimaal twee groepen hoger of lager).
7. Terugplaatsing is afhankelijk van de gesprekken die met het kind en de ouders worden gehouden. Als het kind zich wil gedragen volgens de regels en ouders willen hieraan meewerken, dan wordt het kind teruggeplaatst.
8. Als het kind zich blijft misdragen en zich niet aan de afspraken wil houden, volgt schorsing volgens het UNICOZ-protocol (Zie Unicozprotocol 'schorsing en verwijdering').
9. Uiteindelijk kan in samenspraak met ouders tot een definitieve verwijdering worden over gegaan.

Op welke manier corrigeert de leerkracht op school?

De leerkracht gaat

terecht op dat mensen, dus ook kinderen, elkaar niet dwars willen zitten.

Kinderen hebben niet de bedoeling om vervelend te doen. In een conflict wordt daarom gevraagd naar bedoelingen van het kind. "Is het jouw bedoeling om mij zo boos te maken? Is het niet jouw bedoeling? Doe dan anders. Is het wel jouw bedoeling, dan doe je het goed, maar dan heb je nu een probleem, want ik sta niet toe dat jij verder gaat op deze manier.

Grensstellend

Wangedrag kan zich op verschillende manier manifesteren:

- Verbaal: vernederen, schelden, bedreigen, belachelijk maken, bijnamen geven, roddelen, briefjes rondsturen, bedreigen op internet, buitensluiten.
- Fysiek: schoppen, knijpen, slaan, spugen, krabben, bijten, trekken, laten struikelen.
- Materieel: stelen, onderkladden, verstoppen van kleding en/of spullen, spullen kapotmaken van een medeleerling of van school, fietsbanden lekprikken.

Het doet zich een enkele keer voor dat een leerling zich wenst te misdragen en/of vindt daartoe het recht te hebben. "Ik zit er niet mee. Het is niet mijn probleem! Nou en.., moet ik weten. Ik doe het de volgende keer weer." In dat geval wordt ter plekke contact opgenomen met de ouder(s). Zolang de ouder niet is te bereiken en/of niet op school is verschenen, wordt deze leerling uit de groep geplaatst (minimaal twee groepen hoger of lager). De groep wordt beschermd tegen deze leerling.

In het geval van grensoverschrijdend gedrag

In het geval van grensoverschrijdend gedrag volgen wij de negen stappen in de hiervoor beschreven aanpak van pestgedrag.

BIJLAGEN

- Achtergrondinformatie over pesten
- Kanjerformulier
- Protocol Schorsing en verwijdering Unicoz

BIJLAGE 1: ACHTERGRONDINFORMATIE OVER PESTEN

Wat verstaan wij onder pesten?

Het verschijnsel pesten is een zondebokfenomeen. Dit houdt in dat leden van een groep om een bepaalde reden een soortgenoot mishandelen. Een fenomeen, dat niet alleen bij mensen voorkomt, maar dat ook in de dierenwereld bij bijvoorbeeld kippen, apen en katten is aangetoond. Pesten kent duidelijk andere kenmerken dan plagen. Uit een plaagsituatie kan echter heel gemakkelijk een pestsituatie voortvloeien.

Een duidelijk overzicht van de kenmerken van PLAGEN en PESTEN, en de gevolgen van dit gedrag vormt een basis voor het signaleren van pestgedrag:

Pesten en plagen, waar zit het verschil?

Plagen	Pesten
● Is onschuldig, en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor.	● Gebeurt berekenend (men weet meestal vooraf goed wie, hoe en wanneer men gaat pesten). Men wil bewust iemand kwetsen of kleineren.
● Is van korte duur, of gebeurt slechts tijdelijk.	● Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).
● Speelt zich af tussen 'gelijken' ('Twee honden vechten om hetzelfde been').	● Ongelijke strijd. De onmachtsgevoelens van de gepeste

	staan tegenover de machtsgevoelens van de pestkop.
● Meestal één tegen één.	● Meestal een groep (pestkop en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.
● Wie wie plaagt, ligt niet vast. De tegenpartijen wisselen keer op keer.	● Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pestkoppen zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers.

Gevolgen

● 'Schaafwond' of korte draaglijke pijn (hoort bij het spel). Wordt soms ook als prettig ervaren ('Plagen is kusjes vragen').	● Indien niet tijdig wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen (zowel lichamelijk als psychisch) heel pijnlijk en ingewikkeld zijn en ook lang naslepen.
● De vroegere relaties worden vlug weer hersteld. De ruzie of het conflict wordt spoedig bijgelegd.	● Het is niet gemakkelijk om tot betere relaties te komen. Het herstel verloopt heel moeizaam.
● Men blijft opgenomen in de groep.	● Isolement en grote eenzaamheid bij het gekwetste kind. Aan de basisbehoefte om 'Bij de groep te horen' wordt niet voldaan.

● De groep lijdt er niet echt onder.	● De groep lijdt onder een dreigend en onveilig klimaat. Iedereen is angstig, en men wantrouwt elkaar. Er is daardoor weinig openheid en spontaniteit. Er zijn weinig of geen echte vrienden binnen de groep.
--	---

Kenmerken van de pestkop

Hoewel wij niet zomaar iemand een etiket van 'pestkop' kunnen opplakken op basis van een of meer van de volgende kenmerken, en kinderen natuurlijk onderling verschillen, is in de praktijksituatie gebleken dat bij kinderen die pesten vaak een of meer van de volgende kenmerken opvallen:

- Keurt agressie goed en is snel agressief.
- Is impulsief, doet dingen zonder hierover na te denken.
Schat de gevolgen van zijn gedrag verkeerd in.
- Kan zich niet goed inleven in de ander, is voortdurend met zichzelf bezig
en houdt geen rekening met anderen.
- Wil de baas zijn over een ander.
- Kan niet goed samenwerken.
- Kan moeilijke situaties slecht aan. Heeft moeite met stress of spanning die van buitenaf worden opgelegd.
- Heeft moeite met regels en grenzen.
- Is niet dommer of slimmer dan de rest.
- Wil het middelpunt zijn en is vlug jaloers.
- Lijdt vaak aan een negatieve faalangst.
- Hoe onveiliger hij zich voelt, hoe groter de behoefte aan een zondebok.
- Geniet respect uit angst en niet uit waardering.
- Is vaak groot en/of sterk. Of is omringd door vrienden die zijn gezag respecteren

Kenmerken van de gepeste

Hoewel wij niet zomaar iemand een etiket van 'gepeste' kunnen opplakken op basis van een of meer van de volgende kenmerken, en kinderen natuurlijk onderling verschillen, is in de praktijksituatie gebleken dat bij kinderen die gepest worden vaak een of meer van de volgende kenmerken opvallen:

- Houdt niet van geweld en agressief of onbeschoft taalgebruik.
- Weet niet hoe hij met agressie van anderen om moet gaan.
- Is meestal fysiek zwakker.
- Is eerder in zichzelf gekeerd.
- Is geneigd zich onderdanig of gediensstig te gedragen.
- Is onzeker in zijn sociale contacten.
- Durft niet op te komen voor zichzelf.
- Heeft vaak een lage dunk van zichzelf en gelooft uiteindelijk, dat hij het verdient om gepest te worden.
- Voelt zich vaker eenzaam dan andere kinderen.
- Voelt niet goed aan, welke regels of normen er binnen de groep gelden.
- Reageert niet op de gepaste manier op druk: begint te huilen, of gedraagt zich slaafs, gaat klikken of vleien, probeert zich vrij te kopen met snoep of geld, probeert de pestkoppen na te bootsen, maar faalt daarin.

Signalen die wijzen op pestgedrag

Vaak kunnen door middel van een goede observatie al bepaalde signalen van pestgedrag worden opgevangen. Door het goed observeren van kinderen in verschillende onderwijsleer- en spelsituaties kunnen pestsituaties al in een vroeg stadium worden gesignaleerd en kan op gepaste wijze worden ingegrepen. Ook vanuit thuis kunnen signalen komen die er op wijzen dat een kind wordt gepest.

Signalen op school die er op kunnen wijzen dat een leerling wordt gepest:

- Bang zijn om van school naar huis te gaan.
- Opeens veel slechter dan normaal presteren.
- Dikwijls alleen staan op de speelplaats; er komen geen vriendjes thuis om te spelen en het kind wordt ook niet uitgenodigd om te komen spelen, of te komen op feestjes en logeerpartijen.
- Het veilige gezelschap van de leerkracht of de leider zoeken. ▪ Als laatste gekozen worden of overblijven als er groepjes gemaakt worden.
- Het hebben van blauwe plekken, schrammen. Vaak het doelwit zijn van agressie.
- Het hebben van kapotte spullen, gescheurde kleren of sportkleren en eigendommen 'verliezen'. Let zeker op, als het kind normaliter niet slordig is. Ook als het niet weet hoe de signalen er gekomen zijn of excuses zoekt, is er vaak meer aan de hand.
- Teruggetrokken gedrag vertonen.
- Agressief of onhandelbaar gedrag vertonen.

Signalen thuis die er op kunnen wijzen dat een leerling wordt gepest:

- Niet naar school willen gaan en daarom voortdurend smoesjes verzinnen.
- Smeken om naar school gebracht te worden.
- Elke dag een andere route naar school kiezen.
- Stoppen met eten.
- Lichamelijke klachten hebben als hoofdpijn of buikpijn.
- Zichzelf in slaap huilen.
- Nachtmerries hebben.
- Weigeren om te zeggen wat er aan de hand is.
- Zeggen dat het dood wil.
- Opeens veel slechter dan normaal presteren.
- Niet kloppende verklaringen geven voor het bovenstaande.

Signalen op school die er op wijzen dat een leerling pest:

- Het kind heeft blauwe plekken of schrammen en besmeurde of gescheurde kleren van de slachtoffers, die zich hebben verdedigd.
- Zijn vriendjes zijn volgzame meelopers, die wachten op instructies van de pestkop.
- Het kind vindt het moeilijk om samen te spelen of samen te werken, omdat het altijd de baas wil zijn.
- Het verdraagt het slecht om afhankelijk te zijn van het toeval, of van de bekwaamheid of onbekwaamheid van anderen.

- Het kind verdraagt geen kritiek en wordt boos als zijn positieve beeld van zichzelf ter discussie wordt gesteld, al is het ook maar door een grapje.
- Zijn vriendjes zijn gelijkgezinden. Ze spreken vaak negatief of kleinerend over bepaalde kinderen. Wie niet bij de groep hoort, is een zwakkeling of zelfs een vijand. Ze kiezen agressieve idolen uit sport, muziek of film.
- De pestkop is regelmatig brutaal tegenover een zwakker gezinslid. Dit kan ook een ouder zijn.
- De pestkop kan zich moeilijk inleven in de gevoelens van anderen en heeft weinig of geen schuldgevoelens.
- Het kind kan moeilijk grenzen aanvaarden die door anderen worden opgelegd en verdraagt geen kritiek.
- De pestkop kan stoer gedrag vertonen.
- De pestkop kan agressief en impulsief gedrag vertonen.
- Je krijgt de indruk, dat het kind een dubbelleven leidt: thuis of tegenover de leraar is het volzaam en braaf, maar je hoort klachten over het kind in onbewaakte momenten.

De invloed van de groep

Pesten is een groepsgebeuren. Het is erg belangrijk om de invloed van de groep te zien om pesten te bestrijden. Niet alleen de school, de pester en de gepeste leerling, maar ook de omstanders moeten betrokken worden bij het tegen gaan van pesten. De meeste kinderen willen door hun leeftijdgenoten geaccepteerd worden. Deel uitmaken van een groep is prettig, je hoort erbij en je voelt je

sterk. Wanneer iemand uit de groep een ander kind pest, doet de rest van de groep hier vaak weinig of niets tegen. Ze zijn bang voor de reacties van hun 'vrienden' wanneer zij iets zeggen over het pesten. Wanneer ze het opnemen voor het slachtoffer zijn ze bang om zelf ook het doelwit te worden van pesterijen. De kinderen uit de groep pesten in zulke gevallen mee of doen of ze het niet zien. Door niets tegen de pestkop te zeggen, maken ze hiermee onbewust duidelijk dat ze het gedrag toestaan. Vooral oudere kinderen van boven de negen jaar zijn bang van wat men over ze zal denken als ze **Alle kinderen moeten het gevoel hebben dat zij actie moeten ondernemen tegen het pesten. Kinderen die getuige zijn van pesten hebben de verantwoordelijkheid om te reageren.**

Sommige kinderen willen niet betrokken worden bij het pesten, sommigen spannen samen met de pester en hebben een hekel aan het slachtoffer en anderen vinden het erg wat er gebeurt maar zijn bang om iets tegen het pesten te doen. Weer anderen zijn blij dat zij het niet zijn en denken alleen aan hun eigen hachje.

Gevolgen

Gevolgen voor slachtoffers van pesten

Slachtoffers van pesten zijn meestal zeer ongelukkig, bang en wantrouwend en hebben weinig zelfvertrouwen. Ze gaan niet graag naar school en zullen smoezen bedenken om er niet naar toe te hoeven. De gevolgen van pesten zijn ernstig. Het psychisch welbevinden van de slachtoffers wordt zodanig aangetast dat hun sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling belemmerd wordt. Ook wanneer zij volwassen zijn, is de kans groot dat ze moeilijk relaties aangaan. Concreet kan aanhoudend pestgedrag de volgende gevolgen voor het slachtoffer hebben:

- faalangstig en wantrouwend worden, kans op depressiviteit;
- geen zelfvertrouwen (meer) hebben;
- lichamelijke klachten krijgen;
- slecht presteren;
- verlegen zijn, komen in een isolement;
- poging tot of dreigen met zelfmoord.

Gevolgen voor pesters

Wanneer pestgedrag niet wordt aangepakt, denken pesters dat hun gedrag getolereerd wordt.

Zij leren dat ze door middel van agressie, geweld of bedreigingen hun zin kunnen krijgen. Kinderen die gepest hebben, kunnen gelijksoortig gedrag ook gaan vertonen als zij volwassen zijn. Zij leren niet hoe ze op een normale manier met mensen kunnen omgaan. In staat zijn tot samenwerken is echter een kwaliteit die in toekomstig werk hard nodig kan zijn. Als het gedrag van pesters niet gecorrigeerd wordt komen zij in een neerwaartse spiraal. Het blijkt dat pesters meer kans hebben om criminele overtredingen te begaan; pestkoppen hebben later vier maal zo grote kans om crimineel gedrag te vertonen. Bovendien heeft de pestkop eigenlijk geen echte vrienden. Een groep kinderen volgt de pester, maar zodra deze steun weg is, staat de pester alleen.

Gevolgen voor omstanders

Pesten heeft ook een negatieve uitwerking op de omstanders. Kinderen die pesten van dichtbij meegemaakt hebben, voelen zich bang of worden wantrouwend. Ze kunnen zich schuldig gaan voelen dat ze niet ingegrepen hebben. De sfeer op school wordt slecht, wat niet ten goede komt aan het leren van de leerlingen. Kinderen die merken dat de leraar pesters niet straft voor hun agressieve gedrag, hebben meer de neiging om later ook agressie te gebruiken.

BIJLAGE 2: KANJERFORMULIER

(In te vullen door leerling samen met leerkracht, IB-er of directie)

Naam:

Groep:

Datum:

Wat is er gebeurd? (wat deed jij/ de ander?)

Welke pet had jij op?

Wat dacht je daarbij toen het gebeurde?

Wat voelde je toen het gebeurde?

Wat was het gevolg van je gedrag?

Hoe had je het opgelost als je een witte pet op had gehad?

Hoe ga jij nu verder?

BIJLAGE 3: UNICOZPROTOCOL SCHORSING EN VERWIJDERING

Protocol schorsing en verwijdering primair onderwijs inclusief toelichting en relevante wetsartikelen

Inleiding

Op een basisschool of een school voor speciaal basisonderwijs kunnen zich met een leerling en of een ouder problemen voordoen die er toe kunnen leiden dat besloten wordt een leerling te schorsen of te verwijderen. Het nemen van deze maatregelen valt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur. Een dergelijk besluit moet met zorgvuldigheid en terughoudendheid tot stand komen. In aanvulling op de geldende regeling van o.a. de artikelen 40 en 63 van de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) wordt in dit protocol de procedure beschreven welke Unicoz in het geval van schorsing en verwijdering zal volgen.

Medewerkers kunnen, indien nodig, pedagogische maatregelen treffen. Één van de pedagogische maatregelen die ingezet kan worden is de time-out. In geval van een time-out wordt de leerling voor de rest van de dag de toegang tot de les c.q. lokaal ontzegd, maar blijft wel op school. Ouders worden direct telefonisch op de hoogte gebracht. Indien de ouders niet bereikt kunnen worden, zal gebruik gemaakt worden van het opgegeven noodadres. Pedagogische maatregelen, zoals een time-out, maken geen onderdeel uit van dit protocol.

Definities

College van Bestuur: bevoegd gezag van Unicoz

Directeur: directeur van de school waar de leerling naar school gaat of diens plaatsvervanger

Verslag: een korte weergave van hetgeen besproken is onder vermelding van de gemaakte afspraken.

Wanneer

De directeur kan, indien hij dat noodzakelijk acht, na een zorgvuldige belangenafweging besluiten een leerling te schorsen of te verwijderen. Ook dient daarbij rekening te worden gehouden met datgene dat hierover is opgenomen in de eigen schoolgids.

In de regel zal de volgende opbouw plaatsvinden:

1. een gesprek tussen ouders en directeur;
2. een schriftelijke waarschuwing;
3. een schorsing;
4. een verwijdering.

Er kan zich echter de situatie voordoen dat van deze volgorde zal worden afgeweken.

Vastgesteld d.d. 16 oktober 2015

 1

Schorsing

In geval van een schorsing wordt de leerling voor minimaal één schooldag en wettelijk maximaal vijf schooldagen de toegang tot de school ontzegd.

Van toepassing zijnde wettelijke bepalingen: art. 40c Wet primair onderwijs en artikel 11 onder c Leerplichtwet 1969.

- De directeur brengt de ouders/verzorgers zo snel mogelijk op de hoogte van het voornemen tot schorsing.
- De directeur zal, voor zover mogelijk, voorafgaand aan zijn besluitvorming de ouders en de groepsleerkracht in de gelegenheid stellen te worden gehoord.
- Van het horen wordt zo spoedig mogelijk een verslag opgesteld. De ouders wordt gevraagd dit verslag te ondertekenen.
- Vervolgens neemt de directeur een schriftelijk gemotiveerd besluit aangaande de schorsing.
- Het besluit tot schorsing wordt gemeld bij de leerplichtambtenaar en aan het College van Bestuur.
- Wanneer de schorsing langer dan één dag duurt, dient ook de Onderwijsinspectie schriftelijk en met opgave van redenen geïnformeerd te worden.
- Het besluit wordt aan de ouders toegezonden dan wel uitgereikt.
- De ouders kunnen binnen zes weken schriftelijk bezwaar aantekenen tegen het besluit bij het College van Bestuur.
- Het College van Bestuur neemt binnen 4 weken na ontvangst van het bezwaar een beslissing.
- Indien de omstandigheden dat vereisen kan de directeur besluiten de opgelegde schorsing te verlengen. Hij neemt daartoe een nieuw besluit conform de hierboven beschreven procedure.
- De school draagt er zorg voor dat de leerling tijdens de schorsing huiswerk- en/of leeropdrachten krijgt.

Indien geen contact met de ouders is geweest, belet dat de directeur overigens niet de schorsing op te leggen.

Verwijdering

Het kan zijn dat in de loop van het schooljaar blijkt dat de school niet langer de extra begeleiding kan of wil bieden die een leerling nodig heeft. De directeur kan ook besluiten om een leerling te verwijderen wegens onhandelbaar gedrag, wangedrag, of na een ernstig incident van de leerling of van een ouder, terwijl de ouders het daar niet mee eens zijn.

De verwijdering kan iedere leerling betreffen: zowel leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte als leerlingen zonder.

Definitieve verwijdering van een leerling vindt niet plaats dan nadat de directeur ervoor heeft zorg gedragen dat een andere school bereid is de leerling toe te laten. Onder andere school kan ook worden verstaan een school voor speciaal onderwijs, een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs of een instelling voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. De leerling kan gedurende de verwijderingsprocedure worden geschorst. De directeur neemt hiertoe een besluit conform de hierboven beschreven procedure. De school draagt er zorg voor dat de leerling tijdens de schorsing huiswerk- en/of leeropdrachten krijgt.

Maken ouders bezwaar tegen de verwijdering dan dient er rekening mee te worden gehouden dat ouders ook met ingang van 1 augustus 2014 een geschil aanhangig kunnen maken bij de tijdelijke Geschillencommissie toelating en verwijdering.

De toets van de onafhankelijke geschillencommissie Passend Onderwijs dient te worden afgewacht voordat het College van Bestuur beslist op het bezwaar. Het oordeel van deze commissie is niet bindend. Het College van Bestuur moet zowel aan de ouders als aan de commissie aangeven wat het met oordeel van de commissie doet. Als het College van Bestuur afwijkt, moet de reden van die afwijking in de beslissing vermeld worden. Vervolgens kunnen de ouders zich ook nog tot de rechter wenden.

De geschillencommissie brengt binnen 10 weken een oordeel uit aan het bevoegd gezag. Het oordeel houdt rekening met het schoolondersteuningsprofiel en het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband waar het bestuur van de school bij is aangesloten. Bij deze door de overheid ingestelde Geschillencommissie passend onderwijs is ook Unicoz aangesloten.

De Geschillencommissie passend onderwijs oordeelt naast verwijdering in geschillen tussen ouders en het schoolbestuur ook over:

- (de weigering van) toelating van leerlingen die extra ondersteuning behoeven;
- de vaststelling en bijstelling het ontwikkelingsperspectief.

Deze Commissie behandelt in beginsel geen klachten over de geboden ondersteuning of begeleiding. Uitgangspunt is dat klachten daarover kunnen worden ingediend bij de [LKC Onderwijsgeschillen](#) of de klachtencommissie waarbij de school is aangesloten.

Zie ook <http://www.onderwijsgeschillen.nl/passend-onderwijs/>

Van toepassing zijnde wettelijke bepalingen: artikelen 11 onder c en 18 lid 1 Leerplichtwet 1969, artikelen 40 lid 1 en 11 en 63 Wet op het Primair Onderwijs.

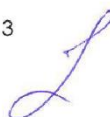
Verwijdering

- De directeur brengt de ouders op de hoogte van het voornemen tot verwijdering.
- De directeur zal voorafgaand aan zijn besluitvorming de ouders en de groepsleerkracht in de gelegenheid stellen te worden gehoord.
- Van het horen wordt zo spoedig mogelijk een verslag opgesteld. De ouders wordt gevraagd dit verslag te ondertekenen.
- Vervolgens neemt de directeur een schriftelijk gemotiveerd besluit aangaande de verwijdering.
- Het besluit wordt voor instemming voorgelegd aan het College van Bestuur.
- Het besluit tot verwijdering wordt terstond gemeld bij de leerplichtambtenaar.
- Het besluit wordt aan de ouders toegezonden dan wel uitgereikt.
- De ouders kunnen binnen zes weken schriftelijk bezwaar aantekenen tegen het besluit bij het College van Bestuur.

Wanneer de ouders bezwaar hebben gemaakt bij de geschillencommissie tegen de verwijdering, dient het College van bestuur het oordeel van de geschillencie. Passend onderwijs af te wachten voordat er op het bezwaar beslist wordt. Wordt er geen geschil aanhangig gemaakt bij de geschillencommissie dan neemt het College van Bestuur binnen 4 weken na ontvangst van het bezwaar een beslissing. De ouders worden van tevoren gehoord.

- De ouders worden schriftelijk van de definitieve verwijdering op de hoogte gebracht.
- De leerling wordt uitgeschreven.

Vastgesteld d.d. 16 oktober 2015

 3

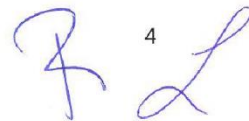
Bijlage artikel 40 en 63 WPo en artikel 11 Leerplichtwet (tekst geldend op: 27-10-2014)

Wet op het primair onderwijs

Artikel 40. Toelating en verwijdering van leerlingen

1. De beslissing over toelating en verwijdering van leerlingen berust bij het bevoegd gezag. De toelating tot de school is niet afhankelijk van het houden van rechtmatig verblijf in de zin van artikel 8 van de Vreemdelingenwet 2000. De toelating mag niet afhankelijk worden gesteld van een geldelijke bijdrage van de ouders.
2. De aanmelding van kinderen voor toelating geschiedt schriftelijk en kan worden gedaan vanaf de dag waarop het kind de leeftijd van 3 jaar bereikt. De ouders doen de aanmelding zo mogelijk ten minste 10 weken voor de datum waarop toelating wordt gevraagd en geven bij de aanmelding aan bij welke school of scholen eveneens om toelating is verzocht.
3. Het bevoegd gezag beoordeelt of de aanmelding een kind betreft dat extra ondersteuning behoeft. Hiertoe kan het bevoegd gezag de ouders verzoeken gegevens te overleggen betreffende stoornissen of handicaps van het kind of beperkingen in de onderwijsparticipatie. Onder extra ondersteuning wordt niet verstaan ondersteuning ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal met het oog op het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden.
4. Indien de toelating van een leerling die extra ondersteuning behoeft, wordt geweigerd, vindt de weigering niet plaats dan nadat het bevoegd gezag er, na overleg met de ouders en met inachtneming van de ondersteuningsbehoefte van de leerling en de schoolondersteuningsprofielen van de betrokken scholen, voor heeft zorg gedragen dat een andere school bereid is de leerling toe te laten. Onder andere school kan ook worden verstaan een school voor speciaal onderwijs, een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs of een instelling voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs.
5. Het derde en vierde lid zijn niet van toepassing:
 - a. indien op de school waar de leerling is aangemeld geen plaatsruimte beschikbaar is, of
 - b. indien het bevoegd gezag de ouders bij de aanmelding verzoekt te verklaren dat zij de grondslag van het onderwijs op de school zullen respecteren dan wel te verklaren dat zij de grondslag van het onderwijs op de school zullen onderschrijven, en de ouders dit weigeren te verklaren.
6. Het bevoegd gezag neemt de beslissing over toelating van een leerling zo spoedig mogelijk doch uiterlijk 6 weken na ontvangst van de aanmelding. Indien de beslissing, bedoeld in de vorige volzin, niet binnen 6 weken kan worden gegeven, deelt het bevoegd gezag dit aan de ouders mede en noemt het daarbij een zo kort mogelijke termijn waarbinnen de beslissing wel tegemoet kan worden gezien, welke termijn ten hoogste 4 weken bedraagt.
7. Indien de aanmelding een kind betreft dat niet is ingeschreven op een andere school, een school voor speciaal onderwijs, een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs of een instelling voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs, en de beslissing over de toelating is 10 weken na de dag waarop het verzoek om toelating is gedaan nog niet genomen, wordt het kind met ingang van de dag volgend op bedoelde 10 weken, doch niet eerder dan de datum waarop het kind de leeftijd heeft bereikt om te

Vastgesteld d.d. 16 oktober 2015

 4

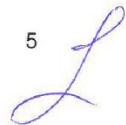
kunnen worden toegelaten tot de school, tijdelijk geplaatst op de school en als leerling ingeschreven. Indien de leerling wordt toegelaten, wordt de tijdelijke plaatsing omgezet in een definitieve plaatsing. Indien de toelating van de leerling wordt geweigerd of een beslissing wordt genomen de aanmelding niet te behandelen, wordt de tijdelijke plaatsing beëindigd en wordt de leerling uitgeschreven met ingang van de dag die volgt op de dag waarop de toelating wordt geweigerd of de beslissing wordt genomen de aanmelding niet te behandelen.

8. Een leerling wordt niet toegelaten tot een speciale school voor basisonderwijs dan nadat het samenwerkingsverband waartoe de speciale school voor basisonderwijs behoort de leerling toelaatbaar heeft verklaard tot het onderwijs aan een speciale school voor basisonderwijs in het samenwerkingsverband. De beslissing over de toelaatbaarheid is geen besluit als bedoeld in artikel 8:4 onder e van de Algemene wet bestuursrecht.
9. De toelating van een leerling van een basisschool tot een speciale school voor basisonderwijs van het samenwerkingsverband waaraan de basisschool deelneemt wordt niet geweigerd op denominatieve gronden, tenzij de ouders van de leerling weigeren te verklaren dat zij de grondslag van het onderwijs van de school zullen respecteren.
10. Tot een afdeling als bedoeld in artikel 85a kan uitsluitend worden toegelaten degene die:
 - a. een andere dan de Nederlandse nationaliteit bezit of mede een dergelijke nationaliteit bezit en van wie ten minste een van de ouders voor een bepaalde tijd in Nederland of het grensgebied van Nederland werkzaam is, dan wel
 - b. uitsluitend de Nederlandse nationaliteit bezit, langere tijd in het buitenland heeft doorgebracht doordat ten minste een van de ouders voor een bepaalde tijd in het buitenland werkzaam was en de leerling daar langer dan 2 jaar onderwijs heeft genoten volgens het daar geldende onderwijssysteem, dan wel
 - c. uitsluitend de Nederlandse nationaliteit bezit en waarvan blijkens een schriftelijke verklaring van de werkgever vaststaat dat ten minste een van de ouders binnen 2 jaar voor ten minste 2 jaar in het buitenland werkzaam zal zijn en de leerling mee verhuist naar het buitenland.
11. Voordat wordt besloten tot verwijdering hoort het bevoegd gezag de betrokken groepsleraar. Definitieve verwijdering van een leerling vindt niet plaats dan nadat het bevoegd gezag ervoor heeft zorg gedragen dat een andere school bereid is de leerling toe te laten. Onder andere school kan ook worden verstaan een school voor speciaal onderwijs, een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs of een instelling voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs.
12. Indien tegen het besluit, bedoeld in het eerste lid, van het bevoegd gezag van een openbare school bezwaar is gemaakt, besluit het bevoegd gezag in afwijking van artikel 7:10 van de Algemene wet bestuursrecht binnen 4 weken gerekend vanaf de dag na die waarop de termijn voor het indienen van het bezwaarschrift is verstreken.

Artikel 40c. Schorsing

1. Het bevoegd gezag kan met opgave van redenen een leerling voor een periode van ten hoogste één week schorsen.
2. Het besluit tot schorsing wordt schriftelijk aan de ouders bekendgemaakt.
3. Het bevoegd gezag stelt de inspectie van een schorsing voor een periode langer dan één dag schriftelijk en met opgave van redenen in kennis.

Vastgesteld d.d. 16 oktober 2015

 5

Artikel 63. Beslissingen bijzonder onderwijs inzake toelating en verwijdering en bezwaarprocedure

1. Indien het bevoegd gezag van een bijzondere school op grond van artikel 36, derde lid, een student de toegang weigert, deelt het deze beslissing, schriftelijk en met redenen omkleed, mede door toezending of uitreiking aan de student, onverminderd het bepaalde in dat artikellid.
2. Indien het bevoegd gezag van een bijzondere school op grond van artikel 40 weigert een leerling toe te laten dan wel een leerling verwijderd, deelt het de beslissing daartoe, schriftelijk en met redenen omkleed, mede door toezending of uitreiking aan de ouders. Daarbij wordt tevens de inhoud van het bepaalde in het derde lid, eerste volzin, vermeld. Voordat het bevoegd gezag van een bijzondere school op grond van dat artikellid beslist tot verwijdering van een leerling, hoort het de ouders van de leerling, onverminderd het bepaalde in dat artikellid. Het bevoegd gezag neemt de beslissing, bedoeld in de eerste volzin, zo spoedig mogelijk.
3. Binnen 6 weken na de mededeling, bedoeld in het tweede lid, kunnen de ouders bij het bevoegd gezag schriftelijk hun bezwaren kenbaar maken tegen de beslissing. Het bevoegd gezag beslist binnen 4 weken na ontvangst van de bezwaren. Alvorens te beslissen hoort het bevoegd gezag de ouders.
4. Het bevoegd gezag van een bijzondere school kan beslissen een aanmelding voor toelating niet te behandelen, indien de verstrekte gegevens en bescheiden onvoldoende zijn voor de beoordeling van de aanmelding of voor de voorbereiding van de toelatingsbeslissing, mits de ouders de gelegenheid hebben gehad de aanmelding binnen een door het bevoegd gezag gestelde termijn aan te vullen. Een beslissing om de aanmelding niet te behandelen wordt aan de ouders bekendgemaakt binnen vier weken nadat de aanmelding is aangevuld of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken. De termijn voor het nemen van de toelatingsbeslissing wordt opgeschort met ingang van de dag waarop het bevoegd gezag krachtens de eerste volzin de ouders uitnodigt de aanmelding aan te vullen, tot de dag waarop de aanmelding is aangevuld of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.

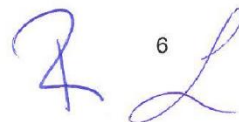
Leerplichtwet 1969 (tekst geldend op: 27-10-2014)

Artikel 11. Gronden voor vrijstelling van geregeld schoolbezoek

De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting te zorgen dat de jongere de school waarop hij staat ingeschreven, geregeld bezoekt, en de leerplichtige jongere die de leeftijd van 12 jaren heeft bereikt alsmede de jongere die kwalificatieplichtig is, zijn vrijgesteld van de verplichting de school of de instelling geregeld te bezoeken, indien

- a. de school onderscheidenlijk de instelling is gesloten of het onderwijs is geschorst;
- b. bij of op grond van algemeen verbindende voorschriften het bezoeken van de school onderscheidenlijk de instelling is verboden;
- c. de jongere bij wijze van tuchtmaatregel tijdelijk de toegang tot de school onderscheidenlijk de instelling is ontzegd;
- d. de jongere wegens ziekte verhinderd is de school onderscheidenlijk de instelling te bezoeken;
- e. de jongere wegens vervulling van plichten voortvloeiend uit godsdienst of levensovertuiging verhinderd is de school onderscheidenlijk de instelling te bezoeken;
- f. de jongere vanwege de specifieke aard van het beroep van één van de in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen slechts buiten de schoolvakanties met hen op vakantie kan gaan;
- g. de jongere door andere gewichtige omstandigheden verhinderd is de school onderscheidenlijk de instelling te bezoeken.

Vastgesteld d.d. 16 oktober 2015

 6